
Тетяна ФАЗАН
(Полтава, Україна)

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ВІЙНИ

У реаліях сучасності загальнолюдські цінності займають надзвичайно важливе місце в процесі виховання і розвитку дітей дошкільного віку, оскільки вони формують моральну основу і соціальні навички, які є критично важливими для успішної інтеграції дитини в суспільство. Ведення активних бойових дій на всій території України та дотримання правового режиму воєнного стану призвело до постійної міграції населення через втрату засобів для існування, зниження соціального рівня, матеріальної бідності, страх за життя дітей та близьких. У пошуках матеріально-кращого, спокійнішого життя «без сирен», людство втрачає духовно-моральні цінності та ідеали, що активно веде до внутрішнього руйнування особистості та суспільства загалом [4, с. 31].

Сучасні дослідниці О. Гнізділова, О. Станіченко наголошують на тому, що сьогодні важливо «звернути більш серйозну увагу на моральне виховання підростаючого покоління, розвивати зокрема такі якості, як чуйність, співчуття, гуманність, доброзичливість...» [1, с. 13]. Формування загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку є одним з основних завдань сучасної освіти, адже саме в цей період закладаються фундаментальні основи морального, соціального та емоційного розвитку особистості. Загальнолюдські цінності, формують основу для майбутньої соціальної взаємодії та гармонійного співіснування у суспільстві. Виховання цих цінностей у дошкільнят є не тільки важливим аспектом їхнього морального розвитку, але й критично важли-

вим для створення основ здорових міжособистісних стосунків та формування позитивних соціальних навичок.

Сьогодні формування цінностей є предметом дослідження багатьох науковців, що підтверджує їхню значущість у розвитку сучасної освіти та виховання. Зокрема, це питання є в центрі уваги О. Гнізділової [1], Н. Грицак [2], Л. Грицак [2], К. Левківської [3], Н. Манжелій [4], О. Михальчук [5], О. Петасюк [6], Т. Танько [7], Н. Тарарак [7], Н. Химич [8], Т. Фазан [4]. Так, наприклад, О. Гнізділова, О. Станіченко розкривають проблему виховання чуйності у дітей дошкільного віку [1]; Н. Грицак, Л. Грицак висвітлюють загальнолюдські цінності як компонент моделі сучасного суспільства [2]; Н. Манжелій, Т. Фазан репрезентують досвід підготовки майбутніх вихователів до формування духовно-моральних цінностей у дошкільників в умовах війни [4]; Т. Танько та Н. Тарарак представляють соціально-педагогічні аспекти формування загальнолюдських цінностей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти [7].

Вивчення загальнолюдських цінностей в реаліях сучасності відіграє ключову роль у розумінні сутності сучасної культури, суспільства та людського існування загалом. Проте перш ніж перейти до детального розгляду процесу формування загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку, варто звернутися до розгляду поняття «цінності», яке лежить в основі розуміння суті та значення загальнолюдських цінностей.

За твердженням К. Левківської, «поняття «цінність» є предметом аналізу у різних наукових дисциплінах, включаючи філософію, психологію, соціологію, педагогіку, культурологію, історію, етнопедагогіку та інші. Зазвичай його співвідносять з такими поняттями, як «вартість», «значущість», «корисність», «шкідливість» і т. д.» [3, с. 8].

Проаналізувавши твердження науковців різних галузей, можна стверджувати, що «цінності» – це переконання, перспективи, уявлення та пріоритети, які визначають те, що людина вважає важливим, цінним та значущим у своєму житті. Вони виступають важливими орієнтирами, які керують нашими вчинками, виборами та ставленням до себе та навколишнього світу. Цінно-

сті можуть включати моральні принципи, етичні норми, соціокультурні стандарти, а також особисті переконання та інтереси. Вони визначають цілі людини, прагнення та життєві пріоритети, формуючи її ідентичність та спосіб життя.

Науковці Н. Грицак, Л. Грицак трактують поняття загальнолюдські цінності «як морально-етичні норми, світоглядні ідеали, духовні абсолюти, що переходять від покоління до покоління, інтегрують увесь духовний досвід суспільства, визначають характер буття людини, об'єднують різні народи і забезпечують цілісність усього людства» [2, с. 39]. О. Петасюк наголошує на тому, що «зазнає змін суб'єкт історичного процесу – людина, її модель світосприйняття. Незмінним залишається гуманістичний ціннісний ґрунт, який пройшов перевірку часом, а отже, став істинним, вічним дороговказом допоки існуватиме людський рід» [6, с. 187].

Формування загальнолюдських цінностей є фундаментом виховання, що закладається з народження (якщо не від моменту зачаття) дитини. Виховання юної душі – це справжнє мистецтво, яке має ґрунтуватися передусім на ідеях добра. Добро повинно увійти в розум і тіло дитини тоді, коли розвивається свідомість, формуються думки і почуття про навколишній світ. Щоб ефективно сформувати міцну ціннісну базу у дитини, необхідно забезпечити єдність когнітивного, емоційного та діяльнісного компонентів, а саме: спочатку, познайомити дитину з тією або тією загальнолюдською цінністю та допомогти зрозуміти її значення; далі – підкреслити важливість цієї цінності у конкретному житті дитини, викликати позитивні емоції стосовно неї; третім кроком є розвиток у дитини навичок керування цінністю у власному житті, здатність проявляти її у діяльності та поведінці; і, нарешті, створення позитивної мотивації, що буде стимулювати постійну готовність діяти відповідно до цієї цінності.

Виховання загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти повинно відбуватися комплексно за трьома напрямками – робота з дітьми, вихователями та батьками. Кожен з цих напрямів виконує важливу роль у цьому процесі.

Першим кроком є здійснення роботи з дітьми. Основна мета цього напрямку – безпосередній вплив на розвиток загальнолюд-

ських цінностей у дітей через спеціально розроблені навчальні програми, ігрові методики та інтерактивні заняття. Важливо, щоб діти мали можливість активно засвоювати моральні норми та цінності через практичні ситуації, що стимулюють їх емоційний і соціальний розвиток. Це допомагає їм краще розуміти і втілювати в життя концепції чесності, емпатії, співчуття та відповідальності. О. Михальчук рекомендує такі форми роботи з вихованцями: проведення занять з дітьми відповідно до аксіологічної тематики освітньої програми; використання різноманітних форм роботи з казкою; відповідні ігрові ситуації, що мають ціннісний зміст; спільну творчу діяльність з іншими дітьми та дорослими (спільні свята і розваги); спільне складання проектів; спостереження за природою тощо [5, с. 62].

Другий крок – робота з вихователями. Вихователі відіграють ключову роль у формуванні цінностей у дітей, оскільки вони безпосередньо взаємодіють з ними і мають можливість впливати на їхнє виховання і навчання. Робота з вихователями включає навчання новим методикам і підходам до виховання, а також забезпечення підтримки та ресурсів для ефективної реалізації цих методик. Важливо, щоб вихователі мали чітке розуміння принципів формування загальнолюдських цінностей і вміли їх ефективно впроваджувати в освітній процес. Т. Танько, Н. Тарарак у своїй праці наголошують: «головною умовою гармонійного становлення ціннісно-сислової сфери дитини у дошкільному віці є наявність узгодженої системи ціннісних орієнтацій у вихователя» [7, с. 102].

Третім кроком є проведення роботи з батьками. Батьки – основні вихователі дітей у домашньому середовищі, тому їхній вклад у формування цінностей є надзвичайно важливим. Робота з батьками включає проведення семінарів, тренінгів та консультацій, які допоможуть їм краще зрозуміти значення загальнолюдських цінностей і способи їх інтеграції у щоденне виховання дітей. Підтримка батьків і їхня активна участь у виховному процесі сприяє створенню єдиного підходу до формування моральних орієнтацій як у навчальному, так і в домашньому середовищі. На думку Н. Химич, «важливим аспектом діяльності в плані духовно-морального виховання дошкільнят є робота з батьками.

Адже сім'я – це той первинний осередок, де будується фундамент духовного потенціалу особистості» [8, с. 320].

Отже, формування загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку в сьогоденних реаліях війни є одним із головних завдань дошкільної освіти. Ефективне формування загальнолюдських цінностей у дітей дошкільного віку вимагає спільних зусиль дітей, педагогів та батьків. Лише такий комплексний підхід уможливорює максимально ефективний вплив на процес формування загальнолюдських цінностей та становлення моральних засад у дітей дошкільного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гнізділова О., Станіченко О. Еколого-моральні проекти як засіб виховання чуйності у дошкільників. 2021. *Молодь і ринок*. Вип. 2 (188). С. 11–15.
2. Грицак Н., Грицак Л. Загальнолюдські цінності як компонент моделі сучасного суспільства. *Ціннісні орієнтири в сучасному світі: теоретичний аналіз та практичний досвід* : зб. тез IV Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Тернопіль, 13–14 травня 2022 р.). Тернопіль : Вектор; ТНПУ ім. В. Гнатюка, 2022. С. 38–40.
3. Левківська К. Ціннісні засади діяльності освітніх закладів : навчально-методичний посібник. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2017. 136 с.
4. Манжелій Н., Фазан Т. (2022). Підготовка майбутніх вихователів до формування духовно-моральних цінностей у дошкільників в умовах війни. *Педагогічні науки*. 2011. № 80. С. 92–97.
5. Михальчук О. Теогетичні аспекти морального виховання особистості дитини дошкільного віку. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2018. № 10–11. С. 59–65.
6. Петасюк О. Загальнолюдські цінності та національний бекграунд: історично-культурологічний аспект. *Вісник Львівського університету. Серія: Філософсько-політологічні студії*. 2019. Вип. 22. С. 183–188.
7. Танько Т., Тарарак Н. Соціально-педагогічні аспекти формування загальнолюдських цінностей у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Засоби навчальної та науково-дослідної роботи*. 2018. Вип. 50. С. 100–114.
8. Химич Н. Духовно-моральне виховання старших дошкільників на християнських цінностях. *Трансформаційні процеси в дошкільній освіті першої половини ХХІ століття* : колективна монографія. Переяслав, 2020. С. 296–330.